

Ще внасяме ли българи от Бесарабия?

Все още най-компактно население - около 450 000 души, с устойчиво, съхранено въпреки многото превратности българско самосъзнание, има в Молдова и Украйна. Накоро на културна дискусия в община Варна на тема "Славянството и България в глобализиращия се свят" проф. Кръстьо Петков съобщи твърде обезпокояващи статистически данни. Емигрантите в последните 10-15 години в чужбина нашенци надхвърлят 1,2 милиона души и образували общност на "външните българи".

Дали поне част от тях някога ще се върнат? През робските години големи части от народа ни са се изселили и вече са сърби, гърци, румънци, албанци, молдовани, украинци и руси. Ненапрочно върви приказката, че България граничи със себе си. Такова огромно "преселение" на българи за такова кратко време, като сегашното, в хилядолетната ни история на Дунавска България не е запомнено. Страната ни вече е мултиетническа твърди професор Петков, и не само заради турското и циганското малцинства, но и защото в България живеели над 120 000 азиатци - вьетнамци, китайци, араби и др. Въпреки че сме на едно от последните места в Европа по възпроизводство на населението, 80% от новородените у нас през последните години не са от български произход.

И това предполага, че до 15-20 години българският елемент просто ще изчезне. Заради предстоящото ни присъединяване към Евросъюза, България е обект на емигрантска агресия, твърди професорът. Дали този исторически момент не е благоприятен за "внос" на етнически българи и откъде? Все още най-компактно население - около 450 000 души, с устойчиво, съхранено въпреки многото превратности българско самосъзнание, има в Молдова и Украйна. Това са т.н. бесарабски българи.

Причини за тяхното преселване там са били постоянните руско-турски войни, нестихващите размирици в Османската империя и руската по-

литика да се заселят с християни запустелите южни области на руската държава. Интересна и вероятно непозната за мнозина е историята на тези поселения, почерпена от мен преди всичко от внушителната по обем монография "Българските колонии в Русия"/Таврическа, Херсонска и Бесарабска губернии/ на руския професор Н.С. Державин, издадена в София през 1914 година. Посочените имена на градове и селища, както и снимките, са според това съчинение. Като първо българско селище в Бесарабия се смята селото Чешма където през 1752 година се заселили около 70 български семейства. През т.н. "кърджалийски години" - 1769-91 и 1802-12 г. са станали значителни преселвания на българи от Добруджа, Източна България и Одринско в Херсонска губерния и Бесарабия.

Най-много български бежанци се настанили в Бесарабия през 1829 г. и след Одринския мир, когато десетки хиляди семейства от източната част на Тракия потеглили след руските части, като се бояли от турско отмъщение. По-късно, след Кримската война 1856 г. други българи, предимно от Добруджа, също се преселили в Бесарабия. Според руското официално преброяване от 1897 г. в Бесарабската губерния са живеели 103 225 българи в 12 града и 65 села. Руският професор Державин, като използва официалните руски статистики и собствени проучвания твърди, че през 1914 г. българското население само в Бесарабия е достигало до 220 000 души. Това число трябва да се коригира, защото професорът не е включил българите от смесените села и е пропуснал тези от Болград, Рени, Кабул, Исмаил, Акерман и Кишинев. Може да се предположи, че в навечерието на Първата световна война общо българите в трите губернии са били около 400 000 души. Разбира се, войната, руската революция и румънският режим ще да

са намалили това число. Българските заселища заемат централната част на Онгъла.

Включени са в следните граници: на север Горния Траянов окоп, на изток реката Кундух до вливането ѝ в езерото Сасик, на запад притока на река Ялпук, на юг реката Дунав до вливането ѝ в Черно море. Извън тези граници остават българските села Батър, Тараклий, Кулевча и Камчик. Преобладаващо българско преди е било населението на Болград, Комрат, Рени, Измаил, Килия и Вилков, както и градовете Кахух и Леово - на запад към река Прут.

Най-големи български села в Бесарабия са Димитровка Нови Троян, Чийший, Кулевча, Чадърлунга, Велеперже, Казваклий, Твърдица, Вълканещи, Чемшилий. Осемнадесет села носят имената на села в България, откъдето са се изселили някога. Едва ли може да се посочи околния от Добруджа България, която даняма представлятели в бесарабските села - Бабадашко, Тулчанско, Силистренско, Добричко, Варненско, Провадийско, Разградско, Шуменско, Русенско, Свищовско, Търновско, Габровско, Тетевенско, Пловдивско, Пазарджикско, Сливенско, Ямболско, Хасковско и др. Руски автори, изучавали Бесарабия, отбелязват бесарабски българи от Македония, които се наричали "черни българи" или "калифери" също шопи от Пирдопско, Софийско, Берковско и Кюстендилско /камермери/, също и гагаузи от Добруджа. Село Шоптраклий е заселено с шопи от Видинско, а гагаузки села са Табак, Курчий, Татаркопчак, Долукъой, Гайдар, Томай, Чадърлунга, Баурчий, Казаяклий, Конгас, Бешалма, Комрат, Дизгиндже и др. През 1855 г. по силата на Парижкия договор южната част на Бесарабия, заедно с град Болград, била отстъпена на Румъния и остава такова до Руско-турската освободителна война 1877/78 г. През това време с хрисовула на княз Богориди от 11 юни 1858 г. се създава Болградската българска гимназия.

За кратко време тя става

Литературен клуб "Йордан Кръчмаров" Балчик на посещение в град Твърдица - пред културния дом преди организираната литературна среща и концерт. Фото: Маруся КОСТОВА

Пред паметника на Васил Левски в град Твърдица, Молдова Литературният клуб "Йордан Кръчмаров" Балчик закрепил дружбата си с бесарабските българи от този град. Фото: Маруся КОСТОВА

културно-просветно средище на всички българи. Достатъчно е да споменем имената на д-р Мутев, д-р Берон, Икономов, В. Попов, В. Стоянов, Д. Агура и др. познати български книжовници от миналото. В нея са идвали да учат и българчета от поробена тогава България които след това са ставали апостоли на българската просвета и култура. Когато бесарабските българи заздравили положението на своите училища, отговорили пансион при гимназията с цел да помогнат на общобългарското дело, като приемат в него бедни българчета отсам Дунава.

От 40 стипендианти, приети в пансион през първата година на неговото откриване, 35 души са били българчета от Европейска Турция и само 5 от Бесарабия. През 1861 година при мъжката гимназия се открива и българска печатница просъществувала до 1880 година. В нея са печатали свои трудове редица бележи-

ти български книжовници - Д. Мутев, В. Стоянов, С. Радулов, д-р П. Берон, Т. Икономов и др. В същата печатница са печатани и издавани списанията "Духовен прочит" от Блъсков - 1862 г., "Духовни книжки" пак от Блъсков 1864-69 г., "Пътник" на Б. Запрянов - 1869 г., "Общ труд" от Т. Икономов - 1868 г. и много др. По време на българските въстания и Сръбско-турската война от 1876 година, учителят от Болградската гимназия Иван Иванов редактира вестник "Български глас" /от 17 април 1876 до 27 юли 1877 г./.

По това време и девическото училище в града прераства в гимназия, урежда се театър, народна читалня, народен хор, основава се и таен революционен комитет, а в румънската камара влизат 9 български народни представители. След освободителната Руско-турска война, по силата на Берлинския договор, Южна Бесарабия отново преминава

към Русия в замяна на Северна Добруджа, която се дава на Румъния. Русия държи Бесарабия под своя власт до революцията през 1917 г.

През този период в Болград се откриват още две училища, заедно със създадените по-рано, постепенно биват русифицирани. Българският език първо минава към второстепенните предмети, после става незадължителен и накрая се изхвърля от училищните програми. Това напълно отчуждава българската интелигенция, която масово напуска своя роден край и се преселва в България.

През време на революцията, въз основа на прогласената в Кишинев автономия на Бесарабия, българите успяват съвсем за кратко да си върнат училищата. На 29 октомври 1919 година обаче румънските войски окупира цяла Бесарабия и всички български училища и църкви са присвоени и румънизирани. Но и с

О отново се редуват съветска и румънска администрация за да се стигне след края на Втората световна война до разделянето на българските поселения между републиките Молдова и Украйна.

Един мой бесарабски приятел с 200-годишен здрав български корен шеговито казва: в училищата сега децата ни учат на украински език, в село се говори най-вече на руски, а в къщи си хортуваме на български език.

Александър ЛАМБОВ

ClariJa

**Студио за
маникюр, педикюр,
ноктопластика**

Балчик,
ул. "Т.К. Яворов" № 16
/срещу Горското
стопанство/

Тел. 089 4476 554